

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

БУТ ЯНА ВІТАЛІЇВНА

УДК 378.4:272/273:378.091](44)“18/20”(043.3)

**РОЗВИТОК КАТОЛИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ФРАНЦІЇ
(КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.
Робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка,
Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік Ольга Василівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Локшина Олена Ігорівна,
Інститут педагогіки НАПН України, завідувач відділу
порівняльної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник
Овчарук Оксана Василівна,
Інститут інформаційних технологій і засобів навчання
НАПН України, завідувач відділу компаративістики
інформаційно-освітніх інновацій.

Захист відбудеться «28» лютого 2019 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.452.01 в Інституті педагогіки НАПН України за адресою: 04053,
м.Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д, каб. 418.

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті <http://undip.org.ua/> та в
науковій бібліотеці Інституту педагогіки НАПН України за адресою: 04053, м. Київ,
вул. Січових Стрільців, 52-Д.

Автореферат розісланий «28» січня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Онопрієнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Глобалізація та інтеграція соціальних, економічних і культурних процесів, що відбуваються у світі, та перспективи розвитку нашої держави вимагають глибокого оновлення системи освіти, зумовлюють її випереджувальний характер.

Методологію освіти, що надає пріоритетності високодуховній особистості, її самореалізації, життєтворчості, закладено в сучасних державних документах: законах України «Про освіту» (2017), Національній доктрині розвитку освіти України (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. Державний комітет України у справах релігій, разом з Всеукраїнською Радою церков і релігійних організацій та фахівцями з цієї проблематики, розглянув і доопрацював, з урахуванням зауважень комітетів Верховної Ради України, проект змін та доповнень до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», який був прийнятий із змінами, внесеними згідно із Законами 18.10.2018 р. Проект передбачає введення в дію нового, більш досконалого механізму вирішення релігійними організаціями України багатьох питань, у тому числі й у сфері релігійної освіти.

Особливої уваги заслуговує діяльність університетів при католицькій церкві Франції, які є прикладом успішного розвитку для інших закладів вищої освіти. Католицькі університети (або інститути) – це заклади вищої освіти, які можуть вивчати і культивувати різні напрями освіти: історія, педагогіка, журналістика, медіа комунікації, філософія та ін. Проте, освітній процес і наукові дослідження в них обов'язково мають базуватися на християнському світогляді. До приватних закладів вищої освіти Франції належать п'ять католицьких університетів: Паризький католицький університет (Université Catholique de Paris), Лілльський католицький університет (Université catholique de Lille), Ліонський католицький університет (Université catholique de Lyon), Католицький університет Тулузи (Université catholique de Toulouse), Західний католицький університет в Анже (Université catholique d'Angers). Також діють ще два інститути, які підпорядковані католицькій церкві і отримали статус закладів вищої освіти відносно нещодавно: Католицький інститут вищих наук (L'Institut catholique d'études supérieures) (2016) та Католицький інститут у місті Ренн (l'Institut catholique de Rennes), яка є релігійною приватною установою, створеною у 1989 р. з ініціативи єпархіального управління.

Після приєднання України до Болонського процесу (2005) відбулася перебудова і вітчизняної системи вищої освіти. Вивчення досвіду Франції, щодо удосконалення університетської освіти, відповідно до вимог загальноєвропейського простору вищої освіти, може позитивно вплинути на реформування системи освіти України.

Місце та роль релігії у розвитку української освіти досліджували у своїх працях М. Бабій, А. Друзенко, В. Єленський, І. Петренко, Л. Рощина, О. Рублюк, та інші видатні українські педагоги. В. Балух, М. Лагодич та О. Сухомлинська

зауважують необхідність встановлення взаємовідносин між релігією, наукою та освітою.

Історико-педагогічні проблеми через осмислення філософського підґрунтя освіти та особливості педагогічної традиції репрезентують у своїх наукових працях Л. Березівська, Л. Вовк, Н. Дічек, Т. Завгородня, С. Золотухіна, В. Кравець, І. Курляк, О. Радул, І. Стражнікова, Б. Ступарик, М. Ярмаченко та ін..

У контексті нашого дослідження важливого значення набули стратегії розвитку вищої освіти при католицькій церкві Франції упродовж XIX–XXI ст., які окреслюють переважно французькі педагоги та історики, зокрема: К. Агюлон (С. Agulhon), Ж.-Л. Аудук (J.-L. Auduc), Б. Берштейн (В. Berstein), Ж. Беяр-П'єрло (J. Bayard-Pierlot), Л. Брокліс (L. Brockliss), М. А. Брош (M.A. Bloch), А. Лаут (A. Louth).

Розвиток вищої освіти Франції був предметом досліджень також багатьох українських компаративістів. Серед них спостерігається тенденція до висвітлення окремих аспектів проблематики освітніх реформ (А. Джуринський, Т. Завгородня, С. Золотухіна, Л. Зязюн, І. Козьменко, К. Корсак, Н. Лавриченко, Т. Левченко, Л. Макарова, А. Максименко, Т. Мельник, А. Ржевська, П. Уваров та ін.).

Цікавими для нашого наукового дослідження є праці французьких учених: А. Бодріяр (A. Baudrillard), Р. Гандійон (R. Gandilhon), А. Горжеон-Ліскен (A. Goergeon-Liskenne), С. Дажен (С. Dagens), Ф. Денвіль (F. Dainville), М.-П. Жутар (M.-P. Joutard), Ж. Б. Лебіг (J. V. Lebigue), С. Мансо (С. Manceau), П. Фере (P. Feret), які висвітлювали загальні положення, важливі для вивчення проблем становлення релігійної освіти.

Вивченню системи освіти та виховання у католицьких університетах західноєвропейських країн і США присвятили свої праці відомі іноземні науковці такі як Е. Дюркейм (E. Durkheim) (філософія німецьких університетів), С. Кюртіс (S. Curtis) (історія католицького навчання Великої Британії), Д. Леві (D. Levy) (приватна вища освіта європейських країн), С. Хорват (S. Horvath) (католицький університет Америки).

Ґрунтовні наукові концепції французьких освітян Ф. Альтбах (Ph. Altbach), Г. Антуан (G. Antoine), С.-Е. Дю Буле (С.-Е. du Boulay), Л. Ліард (L. Liard), Ф. Лот (F. Lot), Ж. Мінот (J. Minot), Ж.-С. Пассерон (J.-C. Passeron), А. Рено (A. Renaut) розкривають методологічні засади модернізації системи вищої освіти Франції. Праці французьких політичних діячів Ф. Гізо (F. Guizot), В. Кузен (V. Cousin), С. Кюртіс (S.-J. Curtis), документи Конференції президентів французьких університетів, Асоціації європейських університетів та інших французьких і європейських організацій, наукові джерела й аналіз автентичних документів свідчать про те, що вища освіта у Франції постійно розвивається і є однією з передових у світі.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам модернізації системи вищої освіти Франції, у працях французьких і вітчизняних науковців немає комплексного дослідження проблеми розвитку університетів при католицькій церкві, як необхідної складової французької вищої освіти (тенденції, структура, зміст, функції), що зумовило вибір теми нашого

дисертаційного дослідження: «**Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота проведена відповідно до науково-дослідної теми факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розвиток цілісності особистості в контексті соціальних змін: соціальні, психологічні та педагогічні аспекти» (державний реєстраційний номер 0114U003481).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 22 грудня 2011 р.) і погоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 23 квітня 2013 р.).

Мета дослідження – охарактеризувати розвиток католицьких університетів Франції у другій половині XIX – на початку XXI ст., виявити тенденції та виділити періоди розвитку католицької університетської освіти з урахуванням соціокультурних, економічних та педагогічних чинників, визначити можливості творчого використання прогресивних ідей французького досвіду модернізації університетської освіти в Україні.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Висвітлити теоретичні засади та розкрити поняттєво-термінологічний апарат дослідження, здійснити історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи католицької освіти Франції за період з кінця XIX – до початку XXI ст.

2. Виявити соціально-економічні, соціокультурні і педагогічні чинники, які впливали на створення, розвиток і функціонування католицьких університетів Франції кінця XIX – початку XXI ст.

3. Охарактеризувати особливості реформування та функціонування сучасної католицької освіти та виявити тенденції розвитку освіти у католицьких університетах Франції в контексті глобалізації міжнародного освітнього простору.

4. Виокремити і обґрунтувати періоди становлення і розвитку католицької університетської освіти у Франції.

5. Визначити можливості творчого використання прогресивних ідей французького досвіду у закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження – система вищої освіти Франції.

Предмет дослідження – провідні напрями, періоди і тенденції розвитку католицької університетської освіти Франції у другій половині XIX – на початку XXI ст.

На різних етапах наукового пошуку було використано такі основні **методи дослідження**:

- *теоретичні* (вивчення, узагальнення, систематизація архівних документів, науково-педагогічної літератури зарубіжних і вітчизняних першоджерел з теми дослідження для з'ясування стану опрацювання проблеми);

- *порівняльно-аналітичний* (порівняння та зіставлення тенденцій розвитку французької та української католицької освіти, а також аналіз організації педагогічного процесу в університетах при католицькій церкві Франції та України);
- *історико-структурний* (виявлення історичних особливостей та основних тенденцій розвитку теорії та практики католицької освіти Франції, ознайомлення із нормативно-правовою і законодавчою базою, яка забезпечує ефективність її функціонування);
- *діахронний* (метод періодизації) (дослідження якісних змін у процесі реформування змісту університетської освіти сучасної Франції);
- *системний* (для осмислення реформування та розвитку католицьких університетів Франції як цілісного й багатогранного процесу освітніх змін);
- *методи узагальнення, систематизації* вивчених документів, освітніх програм, одержаних фактів (для вивчення стану діяльності католицьких закладів вищої освіти Франції та України у сучасних умовах).

Теоретичною основою дисертації є:

- інноваційні ідеї учених щодо реформування вищої освіти й тенденцій її розвитку в Україні (О. Васюк, Н. Дічек, С. Золотухіна, М. Згуровський, Л. Кнодель, В. Кравець, Т. Левченко, П. Лузан, В. Майборода, О. Плахотнік, Д. Розовик, О. Савченко та ін.);
- методологічні положення сучасної порівняльної педагогіки (Н. Авшенюк, А. Друзенко, К. Корсак, Н. Лавриченко, О. Локшина, А. Максименко, І. Малицька, О. Матвієнко, О. Овчарук, Л. Пуховська, О. Радул, А. Сбруєва, О. Сухомлинська, Т. Харченко, О. Хміль та ін.);
- концепції розвитку університетської освіти в європейських країнах (Л. Брокліс, Ж. Верже, Ж. Віллар, Л. Гаврутенко, Г. Гінкель, А. Гласе, Ж. Ле Гофф, Т. Левченко, О. Локшина, О. Матвієнко, Б. Мельниченко, Дж. Озга, І. Попова, А. Ржевська, Г. Трайль, Й. Фрид);
- роль релігії у розвитку університетської освіти (М. Бабій, В. Балух, Дж. Брук, Ж.-П. Віллен, Дж. Вуд, Н. Діакон, Д. Джарвіс, К. Доусон, Дж. Стівенсон, В. Єленський, Е. Жильсон, А. Задорожнюк, І. Курляк, М. Лагодич, Й. Лортс, В. Любащенко, М. Маурітсон, О. Панич, А. Радченко, Л. Рощина, С. Токарев, В. Фенич та ін.);
- концепції розвитку та реформування вищої освіти Франції (Т. Дрожжина, Л. Зазюн, І. Козьменко, К. Корсак, Л. Макарова, А. Максименко, О. Мельничук, В. Меньшиков, Т. Мельник, В. Папіжук, Н. Сидорова, О. Хміль, Т. Харченко);
- ідеї французьких учених щодо реформування університетської освіти Франції (С. Agulhon, Ph. Altbach, G. Antoine, C. Barrera, C.-E. du Boulay, V. Cousin, S.-J. Curtis, L. Liard, F. Lot, A. Gefen, F. Guizot, L. Francois, V. Karady, J.-B. Lebigue, F. Lefresne, J. Malavie, C. Manceau, G. Mathieu, P. Merle, J. Minot, J.-C. Passeron, E. Picard, F. Ponteil, A. Prost, A. Renaut, J.-C. Ruano-Borbalan, I. Sandillion, V. Troger).

Джерельну базу дослідження становлять:

- *законодавчі та нормативні документи щодо розвитку вищої освіти України, у яких розглядається проблеми релігійної освіти:* Національна доктрина розвитку

освіти України у XXI столітті; закони України «Про освіту» від 2017 (№ 38-39, ст. 380); Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.; стаття 15 Конституції України, якою закріплено ідеологічний плюралізм, як одну з фундаментальних засад суспільного життя в Україні; доповнення до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»; дані Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України;

- *європейські нормативні документи, офіційні документи Французької Республіки, закони, звіти урядових комісій, міністрів, які визначають стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти Франції*: Loi 71-576 du 16 juillet 1971 relative a l'apprentissage; Loi de programme 85-1371 du 23 decembre 1985 sur l'enseignement technologique et professionnel; Les missions de l'enseignement supérieur: principes et réalités; Rapport au Président de la République, 1997; Déclaration de Bologne de 19 juin 1999; Décret n° 2002-482 du 8 avril 2002 portant application au système français d'enseignement supérieur de la construction de l'Espace européen de l'enseignement supérieur; Manifeste pour une réforme démocratique de l'enseignement supérieur; Bulletin officiel # 19 du 12 mai 2016 de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation;

- *дані науково-педагогічної періодики про розвиток католицької освіти та університетів при католицькій церкві Франції у різні періоди розвитку*: L'enseignement catholique: sa mission et ses exigences actuelles ans la societe et dans l'eglise / Mgr Claude DAGENS; Enseignements de l'Histoire des Religions a l'ecole / Rapport de M. Philippe JOUTARD; Le systeme educatif en France, sous la direction de Christine Szymankiewicz: la Documentation francaise; Reduire les sorties precoces: un objectif central du programme «education et formation 2020»; L'Universite catholique de l'Ouest. Diplomes proposes a l'UCO; Organisation Mondiale des Anciens et Anciennes Elèves de l'Enseignement Catholique; Rapport a Monsieur le Ministre de l'education nationale par Henry Rouso;

- *дисертаційні дослідження, автореферати, матеріали науково-практичних конференцій, публікації з питань загальної педагогіки та історії педагогіки, матеріали з теорії та практики розвитку католицької освіти в університетах Франції, розміщених у фондах бібліотек та науково-дослідних інституцій*;

- *освітні програми та навчальні плани закладів вищої освіти України і Франції, за якими здійснюється підготовка фахівців для закладів католицької освіти*: Освітні програм УКУ; Diplomes proposes a l'UCO; Le programme de l'Université de Toulouse; The Semester Abroad program in Ukrainian Catholic University; Дані Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України;

- *енциклопедії, реферативні видання, українська та зарубіжна науково-педагогічна періодика фондів бібліотек*: Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Наукової бібліотеки імені Михайла Максимовича, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. Сухомлинського, бібліотеки Українського католицького університету, бібліотеки при Католицькому інституті Парижа (La bibliothèque Institut Catholique de Paris). Основними офіційними документами з питань вищої освіти при католицькій церкві Франції та

України стали документи міжнародних організацій ЮНЕСКО (UNESCO), Європейської федерації католицьких університетів (European Federation of Catholic Universities, FUCE), Міжнародної федерації католицьких університетів (International Federation of Catholic Universities, FIUC-IFCU).

Хронологічні межі дослідження охоплюють період кінця XIX – початку XXI ст. Вибір нижньої межі – кінець XIX ст., а саме 1875 рік – пов’язаний із часом створення перших університетів при католицькій церкві Парижа, Лілля, Ліона та Західного католицького університету в Анже (Франція). Верхня хронологічна межа визначається початком XXI ст., а саме 2016 роком, коли було внесено додаток до Законів № 732-1, 732-2 «Про заклади вищої освіти приватної форми власності» у Франції від 14.12.2015 та 1.02.2016 відповідно, у яких йдеться про надання звання закладів вищої освіти приватним школам, серед яких Католицька школа мистецтв і ремесел в Ліоні (École catholique des arts et métiers de Lyon (Ecam Lyon), Католицький інститут вищих досліджень в Ла-Рош-сюр-Йон (Institut catholique d'études supérieures (ICES) de La Roche-sur-Yon). Згідно цього додатку до законів було продовжено ліцензію католицьким університетам у Тулузі та Ліоні.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- здійснено комплексне дослідження розвитку теорії і практики організації освіти у католицьких університетах Франції, охарактеризовано її базові принципи та завдання;

- розкрито особливості розвитку освіти у католицьких університетах Франції: спрямованість освітньої політики держави на створення нових умов для здобуття якісної вищої освіти кожною особою; пошук інновацій в організації педагогічного процесу у католицьких університетах Франції; охарактеризовано специфіку функціонування і реформування системи католицької освіти (здійснення державної політики через регіональні представництва, дослідницькі центри і центри з поширення наукових знань, а також французькі освітні спільноти);

- виявлено тенденції розвитку університетів при католицькій церкві Франції та України (створення нових освітніх напрямів, факультетів, кафедр, розширення приміщень для навчання; скорочення державних витрат на вищу освіту; фінансування католицьких університетів за рахунок прибутків від земельної власності церкви; фінансова підтримка за рахунок благодійних внесків та меценатства; підготовка кадрів як для церкви, так і для держави; активна співпраця КУ з іншими ЗВО та міжнародними організаціями);

- виокремлено чотири періоди розвитку освіти у католицьких університетах Франції (I період – 1875-1882 рр. – після ухвалення закону про вільну вищу освіту, який дав поштовх для створення перших приватних закладів вищої освіти. У 1875 р. паралельно було створено католицькі університети в Парижі, Ліллі, Ліоні, Анже, а пізніше у Тулузі; II період – 1882-1932 рр. – розвиток вищої освіти Франції, розширення університетів при католицькій церкві: створення нових напрямів навчання, відкриття кафедр, факультетів. Так, у Тулузі було створено науковий факультет, факультети філософський і канонічного права в Парижі, філософський у Ліоні; III період – 1932-1991 рр. – католицькі інститути Франції стають частиною

Міжнародної федерації католицьких університетів (FIUC), яка налічує 210 католицьких університетів світу. Це дало можливість активно співпрацювати та обмінюватися педагогічним і науковим досвідом з іншими закладами вищої освіти; IV етап – 1991-2016 рр. – створення Європейської федерації католицьких університетів (FUCE), яка спрямована на підтримку та розвиток університетів при католицькій церкві; організація сприяє розвитку католицьких закладів вищої освіти та науково-дослідних інститутів, академічній співпраці в галузі досліджень, а також обміну досвідом і знаннями у сфері вищої освіти. 12 травня 2016 року було внесено додаток до Законів № 732-1, 732-2 «Про заклади вищої освіти приватної форми власності» у Франції від 14.12.2015 та 1.02.2016 відповідно, у яких йдеться про надання звання закладів вищої освіти приватним школам, серед яких Католицька школа мистецтв і ремесел в Ліоні та Католицький інститут вищих досліджень в Ла-Рош-сюр-Йон, а також продовження католицьким університетам у Тулузі та Ліоні;

- вивчено та проаналізовано досвід католицьких університетів Франції з організації педагогічного процесу, окреслено подальші перспективи ефективного використання цього досвіду у практиці роботи католицьких університетів України.

Практичне значення дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти та студентами під час розробки та вивчення навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогіка вищої школи», «Порівняльна педагогіка», спецкурсів варіативних частин освітніх програм підготовки фахівців, проведення семінарських, практичних занять; при підготовці та написанні підручників, навчальних посібників і методичних вказівок та рекомендацій.

Результати дослідження, обґрунтовані в дисертації провідні поняття, висновки й узагальнення можуть бути використані вітчизняними дослідниками для проведення історико-педагогічних і компаративно-педагогічних досліджень з метою подальшого вивчення проблеми розвитку університетів при католицькій церкві Франції як складової європейського простору вищої освіти; у подальшій науковій розробці змісту освіти вітчизняної вищої школи.

Основні положення та результати дисертаційної роботи **впроваджено** в навчально-виховний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 510 від 13 грудня 2016 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 504 від 18 травня 2017 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 1155 від 7 серпня 2017 р.), Українського католицького університету (довідка № 4 від 17 жовтня 2017 р.).

Результати дослідження апробовано шляхом їх оприлюднення на міжнародних конференціях: «Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість» (Луганськ, 2012), «Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи» (Львів, 2013), «Оцінка наукового розвитку психологічних і педагогічних наук» (Москва, 2013), «Реформування та розвиток науки: сучасні виклики» (Київ, 2013), «Креативні технології морального і патріотичного виховання молоді як основа успішного

розвитку особистості» (Вінниця, 2013), «Сучасні технології формування духовно-патріотичних і національно-демократичних цінностей студентської молоді у контексті євроінтеграційних процесів» (Житомир, 2015), «Теорія і методика професійної освіти» (Київ, 2016), «Сучасні проблеми підготовки вчителя і його професійного удосконалення» (Чернігів, 2017), «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2018); *всеукраїнській конференції* «Треті сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2012).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження подано у 17 одноосібних публікаціях, серед них: 11 статей – у наукових фахових виданнях, у тому числі – 2 статті в іноземних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 6 публікацій апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, переліку умовних позначень, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел на 32 сторінках (334 позиції, із них 133 іноземними мовами), додатків. Повний обсяг дисертації – 276 сторінок (основного тексту 196 сторінок). У роботі подано 6 таблиць, 10 рисунків та 14 додатків на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження; визначено мету й завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі та методи дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковим планом науково-дослідної роботи, показано джерельну базу розвідки; висвітлено наукову новизну й практичне значення, ступінь апробації та впровадження результатів дисертаційного дослідження; наведено дані про публікації автора, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** «**ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ КАТОЛИЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ**» розкрито теоретико-методологічне підґрунтя розроблюваної проблеми, висвітлено результати аналізу науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних учених Д. Пивоварова, В. Шохіна, У. Джеймса, К. Доусона, Е. Жільсона, І. Барбура, А. Плантінга та ін.. Проблема тісного взаємозв'язку культури і науки з релігійними цінностями знайшла відображення у роботах Н. Павлюченкова та П. Флоренського. Було проаналізовано ряд дисертаційних досліджень, присвячених компаративістиці європейської освіти: О. Бажановської, Т. Глоби, М. Звереві, Н. Лавриченко, О. Локшиної, А. Максименка, В. Папіжук, Т. Харченко. У роботах В. Андрущенко, В. Астахова, Л. Березівської було висвітлено роботу приватного сектору вищої освіти України.

У процесі дослідження було встановлено, що п'ять католицьких університетів Франції залишаються незалежними, але, водночас, входять до міжнародних організацій, які визначають план їхнього розвитку та взаємовідносин з іншими закладами вищої освіти. Охарактеризовано історико-педагогічні витоки та чинники становлення вищих навчальних закладів при католицькій церкві Франції, визначено

вплив релігії на становлення та розвиток вищих навчальних закладів Західної Європи, розкрито політичні та соціально-педагогічні передумови виникнення католицьких університетів.

На основі аналізу праць вітчизняних педагогів (В. Андрущенко, В. Ігнатовський, А. Максименко, М. Поляков, П. Уваров та ін.) охарактеризовано різні аспекти університетської освіти Франції. У розділі проаналізовано праці французьких педагогів, які займалися вивченням університетської освіти, зокрема, А. Барблана, Л. Брокліса, Ж. Верже, Л. Ліарда, В. Трогера, Ж. Фіжера та ін..

У результаті здійснення аналізу становлення закладів вищої освіти при католицькій церкві було виділено такий соціально-культурний чинник, як духовно-моральний стан суспільства, який значною мірою впливає на соціальні процеси, що відбуваються у державі. Описано створення та розвиток перших європейських навчальних закладів, що поділяються на кілька видів: домашні, церковні, приватні і державні. Вони сприяли розвитку реальних знань та навичок для встановлення торгівельних зв'язків між окремими європейськими країнами.

Охарактеризовано стан освіти протягом XIX ст., коли релігія мала досить великий вплив на суспільство не лише Європи, а й усього світу. Вона вплинула на мистецтво, культуру, філософію, освіту тощо. Загальні принципи організації закладів вищої освіти католицької церкви встановлено в чинному Кодексі канонічного права католицької церкви (Codex iuris canonici, CIC). У другому розділі (§ 807-814) та третьому розділі (§ 815-817) Кодексу канонічного права католицької церкви присвячено декілька спеціальних розділів де виділено три типи закладів вищої освіти при католицькій церкві: 1) католицькі університети; 2) церковні університети; 3) вищі інститути релігійних наук. Виявлено певні складнощі у розвитку вищої освіти у Франції, які були зумовлені науково-технологічним прогресом: відбулося скорочення державних витрат на вищу освіту, зменшилося фінансове і матеріальне забезпечення як державного, так і приватного сектора.

Доведено, що католицькі вищі навчальні заклади Франції зробили вагомий внесок у подолання духовної кризи в багатьох західноєвропейських країнах: створили нові робочі місця за спеціальностями, яких не було в класичних державних університетах, надали можливість обрати майбутню професію за покликанням та отримати цінні знання тисячам молодих людей, які знайшли належне місце у суспільстві.

У другому розділі **«ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ»** розкрито передумови реформування університетської системи освіти Франції у кінці XIX – на початку XXI століття, досліджено роль католицьких університетів у розвитку системи вищої освіти Франції другої половини XIX – початку XXI століття.

У процесі дослідження було проаналізовано моделі класичного університету та подано їх основні цілі в організації освіти. Класичні університети на початку свого створення були підпорядковані католицькій церкві, яка відіграла важливу роль у їхньому розвитку. На основі систематизації наукових джерел виявлено, що у межах розвитку класичного університету виділяють його чотири концепції:

наполеонівську (французьку), гумбольдтівську (німецьку), ньюманівську (англійську) і американську. Доведено, що католицька церква в різні часи мала великий вплив на освітні заклади та захищала права університетів, сприяла формуванню міжнародного наукового співтовариства. З'ясовано, що католицька церква зробила надзвичайний внесок для поширення знань та культури в університетах.

Доведено, що з розвитком освіти в країнах Євросоюзу зростає і роль приватних закладів вищої освіти при католицькій церкві. Діяльність католицьких університетів передбачає співробітництво з іншими закладами вищої освіти, а також з науково-дослідними центрами. Виявлено, що п'ять католицьких університетів Франції залишаються незалежними від держави, але, в той же час, входять до міжнародних організацій, які впливають на їх розвиток та взаємовідносини з іншими закладами вищої освіти світу.

Проаналізовано і охарактеризовано основні міжнародні організації та федерації, до яких входять університети при католицькій церкві:

1) FIUC – Міжнародна федерація католицьких університетів, яка об'єднує понад 200 університетів і католицьких установ, включаючи університети Франції в Анже, Ліллі, Ліоні, Парижі і Тулузі;

2) FUCE – європейська федерація католицьких університетів;

3) CEECU – група католицьких університетів Центрально-Східної Європи;

4) UDESCA – Союз католицьких вищих навчальних закладів.

Спираючись на праці українських та французьких дослідників про зв'язок релігії, науки та освіти, нами було виділено п'ять критеріїв періодизації становлення і розвитку католицької освіти Франції: історичний, нормативний, методичний, організаційний та змістовий.

Проаналізувавши праці з досліджуваної проблеми, згідно з критеріями періодизації, нами було умовно виділено та охарактеризовано чотири хронологічних періоди, що відображають розвиток освіти при католицькій церкві:

I. 1875-1882 рр. – після ухвалення закону про вільну вищу освіту, який дав поштовх для створення перших приватних закладів вищої освіти, у 1875 р. паралельно було створено католицькі університети в Парижі та Ліллі, пізніше у Тулузі, Ліоні й Анже. Доведено, що виникнення приватних університетів у багатьох країнах було зумовлено високим попитом на вищу освіту. Серед приватних закладів вищої освіти з'являється дедалі більше установ, які успішно конкурують з державними. На основі позитивних тенденцій реформування вищої освіти було зумовлено підвищення освітнього рівня суспільства, оновлення змісту освіти.

II. 1882-1932 рр. – розвиток вищої освіти Франції, розширення університетів при католицькій церкві: створення нових напрямів навчання, відкриття кафедр, факультетів, а саме: наукового в Тулузі, філософського і факультету канонічного права в Парижі, філософського в Ліоні.

III. 1932-1991 рр. – католицькі інститути Франції стають частиною Міжнародної федерації католицьких університетів (МФКУ), яка налічує 210 католицьких університетів світу, і тепер становлять національну групу: UDESCA-

FIUC Франція, що дало можливість активно співпрацювати та обмінюватися педагогічним і науковим досвідом з іншими закладами вищої освіти.

IV. 1991- 2016 рр. – створення Європейської федерації католицьких університетів (FUCE). Організація сприяє розвитку католицьких закладів вищої освіти та науково-дослідних інститутів, академічній співпраці в галузі досліджень, а також обміну досвідом і знаннями у сфері вищої освіти. FUCE представляє католицькі університети у міжнародних організаціях і об'єднаннях, робить внесок у розвиток католицької вищої освіти і розкриває її специфіку. 12 травня 2016 року було внесено додаток до Законів № 732-1, 732-2 «Про заклади вищої освіти приватної форми власності» у Франції від 14.12.2015 та 1.02.2016 відповідно, у яких йдеться про надання звання закладів вищої освіти приватним школам, серед яких Католицька школа мистецтв і ремесел в Ліоні та Католицький інститут вищих досліджень в Ла-Рош-сюр-Йон.

Одним із найважливіших є другий період (з 1882 по 1932 рр.), протягом якого було створено нові факультети: науковий в Тулузі, філософський і факультет канонічного права в Парижі, філософський в Ліоні. У цей час також зміцнюються позиції університетів при католицькій церкві. Протягом першого дворічного курсу навчання крім спеціальних предметів читалися основні цикли теології та загального релігієзнавства.

У результаті проведеного історико-педагогічного аналізу створення та реформування закладів вищої освіти при католицькій церкві (протягом другої половини XIX – початку XXI століття), було виявлено тенденції розвитку католицької університетської освіти:

- створення нових освітніх напрямів, факультетів, кафедр, розширення приміщень для навчання;
- скорочення державних витрат на приватну вищу освіту, включаючи католицькі університети;
- фінансування католицьких університетів за рахунок прибутків від земельної власності церкви;
- інтенсифікація фінансової підтримки католицьких університетів за рахунок благодійних внесків та меценатства;
- підготовка кадрів як для церкви, так і для держави;
- розширення співпраці католицьких університетів з іншими закладами вищої освіти та міжнародними організаціями.

У ході дослідження було з'ясовано зміни, що відбулися протягом XIX-XXI століть в усіх сферах життєдіяльності французького суспільства. Було доведено, що значну роль у модернізації вищої освіти Франції відіграла католицька освіта. Зокрема, змінились цілі, завдання і функції вищої освіти, підвищилась якість освітньої системи, виникли нові напрями і типи закладів вищої освіти. Характерною особливістю вищої освіти сучасної Франції стала її орієнтація на розвиток творчої, різнобічної індивідуальності майбутнього фахівця. Система вищої освіти Франції має давні традиції в пошуку нових форм і методів навчання.

У результаті аналізу реформування вищої освіти Франції впродовж кінця XIX – початку XXI століть визначено головні її завдання для католицьких університетів, а саме: забезпечення міцної наукової бази для навчання студентів, поєднання наукової бази з якісною професійною підготовкою, яка дозволяє випускникам реалізовувати як наукову, так і професійну кар'єру, що є особливою рисою французької моделі професійної підготовки фахівців вищого рівня.

У третьому розділі **«ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КАТОЛИЦЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ»** представлена загальна характеристика українських католицьких навчальних закладів, їх розвиток та становлення у системі освіти. Охарактеризовано Український католицький університет, який в умовах сьогодення є єдиним закладом вищої освіти при католицькій церкві на території України. Дослідивши освітню та культурну діяльність української католицької Церкви впродовж другої половини XIX – початку XXI століть, було зроблено висновки, що її освітній напрям роботи відіграв суттєву роль у становленні та розвитку релігійних центрів та навчальних закладів на території нашої держави. Серед мережі католицьких навчально-освітніх закладів світу Український Католицький Університет займає належне місце.

На основі узагальнення результатів дослідження Українського католицького університету було виділено основні завдання вищого духовного закладу, зокрема: розвиток української науки; підготовка молоді до наукової роботи; формування моральних засад, заснованих на християнських цінностях; розвиток знань з окремих питань історії Церкви в Україні; пропагування українських національних традицій.

Проаналізовано історію створення, розвитку та реформування єдиного католицького закладу вищої освіти на території України – Українського католицького університету (УКУ). Виділено напрями навчання та навчальні програми УКУ (факультети, інститути, наукові відділи).

Охарактеризовано світові спілки католицьких університетів, до яких входять як французькі католицькі університети так і Український Католицький Університет: Federation of Catholic Universities of Europe (Федерація католицьких університетів Європи), Congregation for Catholic Education (Союз католицьких навчальних закладів), International Commission on History and Research in Christianity (Міжнародна комісія з історії та вивчення християнства).

Виявлено спільні риси та відмінності між французькими католицькими університетами (на прикладі Католицького університету Тулузи) та Українським католицьким університетом (табл.1).

Охарактеризувавши бакалаврські програми зі спеціальності «Теологія» в Українському католицькому університеті та Католицькому університеті Тулузи, було встановлено, що ця програма надає європейську філософсько-богословську освіту із соціальним заангажуванням, а також є найкращою підготовкою до служіння у церковному середовищі.

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика освітніх програм Бакалаврату зі спеціальності «Теологія» Українського католицького університету та Католицького університету Тулузи

Український католицький університет	Католицький університет Тулузи
У католицьких ЗВО більшість дисциплін спрямовані на практику, дослідження та тенденції релігійної теми.	
Програма надає європейську філософсько-богословську освіту, підготовку до служіння в церковному середовищі та на глобальному рівні.	
Застосування набутих теоретичних знань під час практики протягом всього навчання у КУ (допомога у дитячих будинках, лікарнях, творчих майстернях для людей з особливими потребами тощо).	
На першому році навчання більшість дисциплін – базові обов'язкові предмети: фізичне виховання, філософія, етика, вступ до екології, психологія, політологія і т.п..	На I курсі базові предмети відсутні, тематика дисциплін – пошуки істини: християнство, основи моралі, теологія, стародавні мови, середньовічна історія і т.п..
Поглиблене вивчення іноземних мов: англійська мова протягом трьох курсів, на 4 році навчання – друга іноземна мова на вибір (німецька, італійська, французька).	Вивчення древніх мов: грецька, латинська, «церковна латинська мова».
III курс містить дисципліни релігійного спрямування (християнська духовність, вступ до літургійних наук, історія християнства і т.п.), а також історії українського християнства (іст. української культури, іст. християнської думки, укр. мова за професійним спрямуванням).	На III курсі студенти вивчають базові питання Біблії: мораль життя, фундаментальна теологія, аскеза, антропологія релігії, есхатологія та ін..
Четвертий рік навчання за тематикою викладацьких дисциплін можна прирівняти до III курсу в КУ Тулузи: християнська етика, теологія, моральне богослов'я і т.п..	

Порівнявши освітні програми цих католицьких університетів, виявлено, освітня програма Бакалаврату зі спеціальності «Теологія» Католицького університету Тулузи відрізняється від Українського католицького університету у змісті дисциплін (український ЗВО надає знання з більш базових предметів навчання; французький університет з першого року навчання надає вузько спеціалізовану освіту з богословського напрямку).

Продовж четвертого року навчання на філософсько-богословському факультеті в УКУ дисципліни є вузько спрямованими, які стосуються власне теології. У Католицькому університеті Тулузи навчання відбувається впродовж трьох років. Важливою особливістю католицьких університетів (як Франції, так і України) є волонтерство: служіння та соціальна допомога потребуючим, яка виражається у дисципліні «Соціально-душпастирська практика».

Релігія, як певна ідеологія, реалізується у суспільстві через діяльність конфесійних організацій, які взаємодіють з різними соціальними інститутами, в тому числі закладами вищої освіти. Одним із показників популярності закладів вищої освіти, на думку західних фахівців, є саме їхня здатність відповідати потребам і вимогам полікультурного суспільства, а також враховувати соціокультурні інтереси майбутніх абітурієнтів.

У ході дослідження було проаналізовано кілька законодавчих актів України (Закон України «Про освіту», Закон «Про вищу освіту», Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»), а також статті Конституції Франції та Кодексу про освіту Франції, у яких йдеться про впровадження релігійної освіти будь-якої конфесії на державному рівні.

За допомогою порівняльно-аналітичного методу дослідження здійснено порівняння освітніх програм Бакалаврату і Ліценціату у Католицькому університеті Тулузи та в Українському католицькому університеті. У результаті дослідження було виявлено як спільні риси, так і відмінності між освітніми програмами французького та українського університетів. На основі вивчення становлення і розвитку католицької освіти Франції (кінець XIX – початок XXI століття) було розроблено рекомендації щодо удосконалення вищої освіти приватного сектору України, включаючи університети при католицькій церкві.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено наукове обґрунтування концептуальних засад і провідних тенденцій створення та розвитку католицької вищої освіти Франції наприкінці XIX – на початку XXI ст. Узагальнення результатів наукового дослідження дає підстави зробити такі **висновки**:

1. На основі вивчення наукової літератури, нормативних документів, що стосуються теми дослідження, здійснено історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи католицької освіти Франції за період з кінця XIX – до початку XXI ст. Аналіз праць українських компаративістів та європейських педагогів засвідчив значне зростання наукового інтересу до приватного сектору освіти, включаючи університети при католицькій церкві. Серед досліджень українських науковців також спостерігається тенденція до висвітлення виняткової ролі католицької церкви у вищій освіті, що розкрито, зокрема, у працях В. Фенича. Проблеми розвитку та реорганізації релігійної освіти присвятили увагу такі дослідники, як О. Панич, К. Чавага, В. Любашенко. З'ясовано стан розроблення проблеми у вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних працях (А. Бодріяр, Ж. Боннеро, М. Вебер, Ж. де Геллінк, Б. Гудзяк, К. Дажен, П. Деберже, М.-Ф. Жутар, С. Мансо, М. Маурітсон, Т. Нагорна, Л. Рощина, П. Фере та ін.), які не вичерпують окреслену проблематику.

Виділено та охарактеризовано католицькі університети, як частину приватного сектору вищої освіти, визначено їх роль, спільні та відмінні риси з іншими закладами вищої освіти. Проаналізувавши різні сторони діяльності приватних закладів вищої освіти, як нового явища в освітній системі, зроблено

висновок, що приватні університети, частиною яких є і католицькі університети, мають низку відмінностей від державних: у соціальних функціях, у способах фінансування і формах оподаткування, у високому рівні відповідальності приватного закладу вищої освіти за результати своєї праці, у специфічному підході до навчання.

2. Охарактеризовано соціально-економічні, соціокультурні і педагогічні чинники, які впливали на створення, розвиток і функціонування католицьких вищих навчальних закладів, організації освітнього процесу у досліджуваній період. На основі аналізу історично-педагогічної літератури визначено та доведено, що під впливом соціального розвитку та ринкової економіки, що постійно розвивається, система вищої освіти підлягає також постійному оновленню, реформуванню. За результатами здійснених досліджень виявлено, що стрімкий розвиток приватної вищої освіти і скорочення державного фінансування пов'язане зі збільшенням попиту на ринку освіти. Вища освіта стала предметом пильної уваги Світової організації торгівлі, яка забезпечує доступність освітніх послуг, що їх надають навчальні заклади, а також дає гарантії постачальникам освіти при створенні філій навчальних закладів у будь-якій країні.

У системі розвитку католицької освіти виокремлено послідовні, взаємопов'язані етапи процесу формування католицьких університетів, а саме: початковий (створення шкіл при католицькій церкві), основний (розширення шкіл та створення перших закладів вищої освіти при католицькій церкві), завершальний (отримання закладами вищої освіти статусу університетів, заснування католицьких університетів у Тулузі та Анже). Охарактеризовано особливості та стратегії запровадження освітніх реформ, які полягають у послідовності етапів реформування, що випливають із загальних державних законів (експертне діагностування освіти, оцінювання й корекція, підготовка педагогічних кадрів, фінансове та інфраструктурне забезпечення, суспільна підтримка, реалізація реформ).

3. Розкрито специфіку реформування та функціонування сучасної католицької освіти як складової системи освіти Франції. У результаті проведеного історико-педагогічного аналізу створення та реформування закладів вищої освіти при католицькій церкві, нами було виділено наступні тенденції розвитку католицької університетської освіти (другої половини ХІХ – початку ХХІ століття):

- створення нових освітніх напрямів, факультетів, кафедр, розширення приміщень для навчання;
- скорочення державних витрат на приватну вищу освіту, включаючи католицькі університети;
- фінансування католицьких університетів за рахунок прибутків від земельної власності церкви;
- інтенсифікація фінансової підтримки католицьких університетів за рахунок благодійних внесків та меценатства;
- підготовка кадрів як для церкви, так і для держави;
- розширення співпраці католицьких університетів з іншими закладами вищої освіти та міжнародними організаціями.

4. На основі ретроспективного аналізу виокремлено та обґрунтовано періоди становлення і розвитку католицької освіти Франції, які детерміновано особливими політичними, економічними та соціально-педагогічними умовами:

I. 1875-1882 рр. – після ухвалення закону про вільну вищу освіту, який дав поштовх для створення перших приватних закладів вищої освіти, у 1875 р. паралельно було створено католицькі університети в Парижі та Ліллі, пізніше у Тулузі, Ліоні й Анже. Доведено, що виникнення приватних університетів у багатьох країнах було зумовлено високим попитом на вищу освіту. Серед приватних закладів вищої освіти з'являється дедалі більше установ, які успішно конкурують з державними. На основі позитивних тенденцій реформування вищої освіти було зумовлено підвищення освітнього рівня суспільства, оновлення змісту освіти.

II. 1882-1932 рр. – розвиток вищої освіти Франції, розширення університетів при католицькій церкві: створення нових напрямів навчання, відкриття кафедр, факультетів, а саме: наукового в Тулузі, філософського і факультету канонічного права в Парижі, філософського в Ліоні.

III. 1932-1991 рр. – католицькі інститути Франції стають частиною Міжнародної федерації католицьких університетів (МФКУ), яка налічує 210 католицьких університетів світу, і тепер становлять національну групу: UDESCA-FIUC Франція; це дало можливість активно співпрацювати та обмінюватися педагогічним і науковим досвідом з іншими закладами вищої освіти.

IV. 1991- 2016 р. – створення Європейської федерації католицьких університетів (FUCE). Організація сприяє розвитку католицьких закладів вищої освіти та науково-дослідних інститутів, академічній співпраці в галузі досліджень, а також обміну досвідом і знаннями у сфері вищої освіти. FUCE представляє католицькі університети у міжнародних організаціях і об'єднаннях, робить внесок у розвиток католицької вищої освіти і розкриває її специфіку. Внесено додаток (12 травня 2016 року) до Законів № 732-1, 732-2 «Про заклади вищої освіти приватної форми власності» у Франції від 14.12.2015 та 1.02.2016 відповідно, у яких йдеться про надання звання закладів вищої освіти приватним школам, серед яких Католицька школа мистецтв і ремесел в Ліоні та Католицький інститут вищих досліджень в Ла-Рош-сюр-Йон. Даний додаток до законів продовжив ліцензію католицьким університетам у Тулузі та Ліоні.

5. Розроблено рекомендації щодо удосконалення вищої освіти приватного сектору України, включаючи університети при католицькій церкві, визначено можливості творчого використання прогресивних ідей католицької освіти Франції у закладах вищої освіти України.

Виділено основні орієнтири використання досвіду реформування та успішного розвитку католицьких університетів Франції у процесі модернізації та вдосконалення вищої освіти у ЗВО України:

– розширення взаємодії, активної співпраці громадських та урядових організацій із закладами вищої освіти приватного сектору щодо забезпечення фінансування, обміну знаннями та досвідом організації освітнього процесу;

- модернізація структури та змісту освіти з акцентом на пріоритетність людини, її інтелектуальний, соціальний та духовний розвиток;
- активне впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- створення відкритих університетів, відділень дистанційного навчання;
- забезпечення відповідного оснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази закладів вищої освіти шляхом використання державного фінансування, організацій благодійних конференцій, вечорів, участі меценатів у розвитку закладів вищої освіти.

Розроблено методичні рекомендації на тему «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)» для викладачів, докторантів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти. Розробка містить шість змістових тематичних блоків, що супроводжуються лекційним викладом теоретичного матеріалу, глосарієм, запитаннями для самоперевірки для закріплення вивченої теорії та списком рекомендованої літератури.

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, проте не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Отримані результати нашого дослідження свідчать про необхідність подальшого поглибленого вивчення змісту, форм та методів католицької освіти Франції з метою зближення країн Європи на морально-етичних засадах виховання сучасної молоді.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Бут Я. В. Становлення та розвиток вищої освіти Франції // Вісник Луганського нац. університету ім. Тараса Шевченка. – Вид. №22 (257). – 2012. – Част. IV. – С. 252–258.
2. Бут Я. В. Роль приватних університетів у європейській вищій освіті // Наук. зб. Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди. – 2012. – С. 72–78.
3. Бут Я. В. Політичні та соціальні передумови виникнення католицьких університетів Західної Європи // Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Вип. 79. – Київ, 2013. – С.128–131.
4. Бут Я. В. Місце та роль католицьких університетів у сучасній європейській вищій освіті // Наук. вісник НУБІП. – Вип. 192, Част. I. – Київ, 2013. – С. 59–65.
5. Бут Я. В., Костюк Д. А. Становлення та розвиток вищих шкіл Франції, їх місце в сучасній вищій освіті // Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Вип. 85. – Київ, 2015. – С. 44–48.
6. Бут Я. В. Вплив католицької церкви на розвиток вищих навчальних закладів Франції. // Вісник № 11 (3). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2016.
7. Бут Я. В. Роль федерацій католицьких університетів у розвитку системи вищої освіти Франції другої половини ХХ – на початку ХХІ століття // Вісник

Чернігівського національного педагогічного університету ім.Т.Г.Шевченка. – Чернігів, 2017. – С.143–146.

8. Бут Я. В. Особливості розвитку католицької вищої освіти у Франції та Україні: порівняльний аналіз // Педагогічний альманах: зб. наук. праць. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017 – Випуск 34. – 329 с. – С. 273–279.

9. Бут Я. В. Католицькі університети: історія розвитку та місце в сучасній системі вищої освіти Франції // Наук. часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2018. – Серія 5. – С.76–79

10. Бут Я. В. Роль релігії в розвитку європейської освіти // The British Journal for the Philisofy of Science: IADCES in coll. With the Univ. of Oxford (UK). – 2017. – № 1(68). – P. 1259–1266.

11. Бут Я. В. Створення та розвиток католицької освіти на території сучасної України // Scientific Journal «Virtus», Issue №22, 2018. – С.85–87.

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Бут Я. В. Проблемы частного обучения в высших учебных заведениях // Сборн. межд. науч.- практ. конф.. – Новосибирск: Изд. НГТУ. – 2012. – С. 251–257.

13. Бут Я. В. Роль традицій та новаторства у формуванні сучасної особистості // Всеукр. наук. конф.. – Чернігів, 2012.

14. Бут Я. В. Становлення та розвиток класичних університетів Великобританії // Зб. наук. праць. – Том 1. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка. – 2013. – С. 435–440.

15. Бут Я. В. Современное состояние системы образования Франции // II Междунар. научно-практ. конф.. – Москва: Центр гуманитарных исследований «Социум». – 2013. – С. 38–39.

16. Бут Я. В. Реформування вищої освіти Франції // Міжнар. конф. Част. II – Київ: Центр наукових публікацій. – 2013. – С.8–9.

17. Бут Я.В. Практика як складова практичної підготовки у католицьких університетах Франції та України // Практична підготовка фахівців освітньої сфери у науково-педагогічній спадщині учених-педагогів: матеріали наук. «круглого столу». – Київ, 2018. – С.125–129.

АНОТАЦІЇ

Бут Я. В. «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)». – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2019.

Проаналізовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження, який охоплює поняття і терміни, які характеризують освіту при католицькій церкві

Франції та інших європейських країн. У дисертації здійснено історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи католицької освіти Франції за період з другої половини ХІХ – до початку ХХІ ст. З'ясовано політичні, суспільно-економічні та педагогічні чинники, які впливали на створення, розвиток і функціонування католицьких закладів вищої освіти. Виокремлено послідовні, взаємопов'язані періоди процесу формування католицьких університетів: початковий, основний, завершальний. Охарактеризовано особливості та стратегії запровадження освітніх реформ, які полягають у послідовності етапів реформування, що випливають із загальних державних законів.

Охарактеризовано специфіку реформування та функціонування сучасної католицької освіти, як складової системи освіти Франції. Виокремлено й охарактеризовано основні етапи становлення і розвитку католицької освіти Франції. Визначено місце та роль католицьких університетів у процесі реформування університетської системи освіти Франції.

Визначено основні тенденції розвитку освіти у католицьких університетах Франції та України в контексті глобалізації міжнародного освітнього простору.

Ключові слова: розвиток католицької освіти Франції, релігійна освіта, заклади вищої освіти приватного сектору, реформування вищої освіти України, освітній процес.

Бут Я. В. «Развитие католических университетов Франции (конец ХІХ – начало ХХІ века)». – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Институт педагогики НАПН Украины, Киев, 2019.

Проанализирован понятийно-терминологический аппарат исследования, охватывающий понятия и периоды, которые характеризуют образование при католической церкви Франции и других европейских стран. В диссертации осуществлен историко-педагогический анализ становления и развития системы католического образования Франции в период ХІХ – до начала ХХІ в. Выявлены политические, общественно-экономические и педагогические факторы, которые влияли на создание, развитие и функционирование католических высших учебных заведений. Выделены последовательные, взаимосвязанные этапы процесса формирования католических университетов: начальный, основной, завершающий. Охарактеризованы особенности и стратегии ввода образовательных реформ, которые заключаются в последовательности этапов реформирования, вытекающие из общих государственных законов.

Охарактеризована специфика реформирования и функционирования современного католического образования, как составной системы образования Франции. Выделены и охарактеризованы основные периоды становления и развития католического образования Франции. Определено место и роль католических университетов в процессе реформирования университетской системы образования Франции.

Определены основные тенденции развития образования в католических университетах Франции и Украины в контексте глобализации международного образовательного пространства.

Ключевые слова: развитие католического образования Франции, религиозное образование, высшие учебные заведения частного сектора, реформирование высшего образования Украины, образовательный процесс.

Y. But. «Development of catholic universities of France (the end of XIX – beginning of XXI century)». – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Pedagogical sciences by specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – The Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine, Kyiv, 2019.

The concept-terminological vehicle of research, that embraces a concept and terms that characterize education at the catholic church of France and other european countries, is carried out. This thesis focuses upon the study of the theory historical and pedagogical analysis of becoming and development of the system of catholic educational establishments of France in the period the end of XIX – beginning of XXI century. Political, social-economic and pedagogical factors, that influenced on creation, development and functioning of catholic higher educational establishments have been founded out. The successive, stages of process of forming of catholic universities are distinguished: initial, basic, finishing. Features and strategies of input of educational reforms, that consist in the sequence of the stages reformations that distinguished from general state acts, are described.

It was found out, that in the countries of European Union grows the role of private establishments of higher education at a catholic church. Activity of catholic universities is foreseen by a collaboration with other universities and institutes, and also with research centers. It was given description of basic international organizations and federations which include universities in the Catholic Church in dissertation work: 1. FIUC-IFCU – International Federation of Catholic Universities, which includes more than 200 Catholic universities and institutions, including the universities of France in Angers, Lille, Lyon, Paris and Toulouse; 2. FUCE – European Federation of Catholic Universities; 3. CEECU – a group of Catholic Universities of Central and Eastern Europe; 4. UDESCA – Union of Catholic higher education establishments.

The scientific novelty of the results of research consists in:

- complex research of development of theory practices of organization of education in the catholic universities of France has been carried out, it has been described the base principles, tasks and progress trends;

- the features of development of education in the catholic universities of France have been exposed: orientation of educational policy of the state on creation of new terms for the receipt of high-quality higher education by every person; a search of innovations is in organization of pedagogical process in the catholic universities of France; the specific of functioning and reformation of the system of catholic education has been described (complication of organization of education in general; realization of public policy is

through regional representative offices, research centers, from distribution of scientific knowledges, and also the French educational associations);

- leading progress of universities trends at the catholic church of France and Ukraine has been found out (creation of new educational directions, faculties, departments, expansion of apartments for studies; a cutback of the government spending on higher education; financing of catholic universities is due to incomes from agrarian property of church; sponsorship; training of personnels both for a church and for the state; active collaboration CU with other establishments of higher education and international organizations);

- the periodization of education at Catholic universities in France has been presented: four stages have been selected and described (I stage – 1875-1882 – it was adoption of the law about free higher education, which gave a shove for creation of the first private higher educational establishments, in 1875 catholic universities were created in Paris and Lille, later in Tuluza, Lyon and Angers; II stage – 1882-1932 – development of higher education in France, expanding universities in the Catholic Church: the creation of new areas of learning, opening departments, faculties; III stage – 1932-1991 – France Catholic institutions became a part of the International Federation of Catholic Universities (IFCU), which had 210 Catholic universities and now constitute a national group: UDESCA-FIUC France; IV stage – 1991-2016 – creation of the European Federation of Catholic Universities (FUCE), which promoted the Catholic institutions of higher education and research institutions, academic research cooperation and exchange of experience and knowledge in the field of higher education. May 12, 2016 it was made to the Laws № 732-1, 732-2 «On higher education institutions of private property» in France from 12.14.2015 and 02.01.2016, which refers to the provision of private higher education schools, including the Catholic School of Arts and crafts in Lyon and Catholic Institute of higher studies in La Roche-sur-Yon.

- experience of catholic universities in organization of pedagogical process has been studied and has been analysed which can be take into account in practice of work of catholic universities of Ukraine.

The specific of reformation and functioning of modern catholic education is described, as a component system of formation of France. The basic stages of becoming and development of catholic formation of France are distinguished and described. The location and role of catholic universities are determined in the process of reformation of the university system of France.

Basic progress of education trends are certain in the catholic universities of France and Ukraine in the context of globalization of international educational space.

Keywords: development of French Catholic education, religious education, higher educational establishments of private sector, reforming higher education in Ukraine, educational process.